

Неганов В. В. – аспірант Національної академії внутрішніх справ

РЕВІЗІЇ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ Й ПОДАТКОВІ ПЕРЕВІРКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ ТІНЬОВІЙ ЕКОНОМІЦІ В УКРАЇНІ

Тіньова економіка в Україні – комплекс видів економічної діяльності, заборонених законодавством України, або тих, які з різних причин не враховані в офіційній статистиці [1]. До видів тіньової діяльності в Україні належать, серед іншого, приховування доходів або перебільшення видатків, шахрайство, відмивання коштів, незаконна господарська діяльність, так звані відкати.

Ураховуючи зазначене, можна стверджувати, що доходи, отримані внаслідок учинення певних видів злочинів, які безпосередньо не можна віднести до видів тіньової діяльності, у подальшому потрапляють до тіньової економіки. Наприклад, незаконні доходи, отримані внаслідок розтрати майна, або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, можуть надалі приховувати від оподаткування, або легалізувати, що, відповідно, вже буде підпадати під визначення тіньової діяльності.

Формою протидії проявів тіньової економіки в Україні є досудове розслідування злочинів проти власності, або злочинів у сфері службової діяльності. У змісті ст. 99 Кримінального процесуального кодексу України [2] визначено, що документами (документальними доказами) у кримінальному провадженні слід вважати висновки ревізій та акти перевірок. На підставі доказів у кримінальному провадженні суд встановлює наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження. Відповідно до ст. 4 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» [3], інспектування покладено на орган державного фінансового контролю. Воно відбувається у формі ревізії, яка полягає в документальній і фактичній перевірці певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності підконтрольної установи, покликаної забезпечувати встановлення фактів порушення

законодавства, винних у їх допущенні посадових і матеріально відповідальних осіб.

Так, згідно з публічним звітом про діяльність Державної аудиторської служби України за 2016 рік [4], за результатами ревізій та перевірок виявлено втрат фінансових і матеріальних ресурсів на понад 2,6 млрд грн. На понад 1,9 тис. підприємств, установах та організаціях встановлено більш ніж 1,3 млрд грн незаконних і не за цільовим призначенням проведених витрат і недостач матеріальних та фінансових ресурсів, у тому числі майже 780,4 млн грн – за операціями з бюджетними коштами. До правоохоронних органів було передано понад 1,4 тис. ревізійних матеріалів, за результатами розгляду яких розпочато 669 досудових розслідувань (причому відсоток їх кількості становить 46,1 % від кількості переданих до правоохоронних органів матеріалів ревізій, що є показником ефективності ревізії як інструменту виявлення та фіксування проявів тіньової економіки).

Статтею 75 Податкового кодексу України [5] визначено, що документальною вважається перевірка, предметом якої є своєчасність, достовірність, повнота нарахування та сплати всіх передбачених цим Кодексом податків і зборів, а також дотримання валютного й іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, дотримання роботодавцем законодавства щодо укладення трудового договору, оформлення трудових відносин з працівниками (найманими особами) та яка проводиться на підставі податкових декларацій (розрахунків), фінансової, статистичної та іншої звітності, реєстрів податкового та бухгалтерського обліку, ведення яких передбачено законом, первинних документів, які використовуються в бухгалтерському та податковому обліку і пов'язані з нарахуванням і сплатою податків та зборів, виконанням вимог іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, а також отриманих в установленому законодавством порядку контролюючим органом документів та податкової інформації, зокрема за результатами перевірок інших платників податків. У ст. 86 Податкового кодексу України йдеться, що в акті перевірки зазначають як факти заниження, так і факти завищення податкових зобов'язань платника.

Згідно з результатами перевірок у 2015 році [6], до бюджету донараховано 36,5 млрд грн грошових зобов'язань, у тому числі за результатами планових документальних перевірок – 18,5 млрд грн, позапланових – 18,0 млрд грн. Із донарахованих податкових зобов'язань погашено унаслідок застосування податкового компромісу 7,0 млрд грн (у чому числі за плановими документальними перевірками – 3,5 млрд грн, позаплановими – 3,5 млрд грн), узгоджено 4,6 млрд грн (із них за плановими документальними перевірками – 1,8 млрд грн, позаплановими – 2,8 млрд грн), із яких до бюджету надійшло 2,9 млрд грн (у тому числі за плановими документальними перевірками – 1,3 млрд грн, позаплановими – 1,6 млрд грн).

Таким чином, за результатами перевірки можна встановити факти порушення платником податків законодавства у сфері сплати податків і зборів, що є проявом тіньової економіки. Водночас платникові податків, згідно з підрозділу 9-2 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України, пропонують досягнути податкового компромісу. Це, згідно з положеннями ст. 284 Кримінального процесуального кодексу України, є підставою для закриття кримінального провадження за ст. 212 Кримінального кодексу України [7]. Таким чином, у разі досягнення податкового компромісу фіскальному органу вдається зменшити обсяги тіньової економіки на суму донарахованих податкових зобов'язань.

Список використаних джерел

1. Літвінцев Р. Причини тіньової економіки України [Електронний ресурс] / Р. Літвінцев. – Режим доступу: <http://www.klubok.net/article2533.html>. – Назва з екрана.

2. Кримінальний процесуальний Кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. – Назва з екрана.

3. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 26 січ. 1993 р. № 2939-XII. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/rada/show/2939-12>. – Назва з екрана.

4. Публічний звіт про діяльність Державної аудиторської служби України за 2016 рік [Електронний ресурс] / Державна

аудиторська служба України. – Режим доступу: <http://dkrs.kmu.gov.ua/kru/doccatalog/document?id=136324>. – Назва з екрана.

5. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. – Назва з екрана.

6. Звіт про виконання Плану роботи Державної фіскальної служби України на 2015 рік [Електронний ресурс] / Державна фіскальна служба України. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/data/files/131201.pdf>. – Назва з екрана.

7. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. – Назва з екрана.

Овчаренко Л. В. – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіко-правових дисциплін Національної академії внутрішніх справ

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Тіньова економіка є явищем складним, багатоплановим і суперечливим. Нині серед науковців триває дискусія щодо змісту зазначеного явища.

Іноземні та українські науковці (Е. де Сото, Е. Фейг, П. Гутманн, З. С. Варналій, І. І. Мазур, В. А. Предборський, О. В. Турчинов та інші) у своїх працях розглядають категорію «тіньова економіка» із різних теоретичних позицій. Цілком слушним можна вважати визначення поняття тіньової економіки як економічної діяльності, яку не враховують і не контролюють офіційні державні органи, а також діяльність, спрямовану на отримання доходу шляхом порушення чинного законодавства [1, с. 6]. Також слід констатувати її вплив на розвиток і формування людського капіталу в сучасних економічних умовах.

Ураховуючи орієнтацію економіки України на інтеграцію в європейську економіку на сучасному етапі, необхідно посилити конкурентоспроможність українських підприємств та